

VIERING / DIENST op 9 augustus 2026, 10 uur
Doopsgezinde Gemeente Aalsmeer

Kerkenraadslid: Tilly Overbeek
 Lezer: Mariska de Graaf
 Voorganger: Willem van Bloemen

Thema: Bezonnen oftewel Verstandigheid

Orgelspel

Welkom & Aansteken van de kaarsen

Mededelingen

Samenzang lied 276 vers 1 Zomaar een dak, boven wat hoofden...

Votum en groet

Delen

Samenzang lied 276 vers 2 Woorden van ver...

Gebed

Samenzang lied 413, vers 1 en 2 Grote God, wij loven U (DGLBnr.1, H.Swarth)

Het is lied nr.1 uit de oude Liederensbundel voor de Doopsgezinde Broederschap.

Inleiding Vandaag mogen we stilstaan bij één van de zeven deugden: verstandigheid. De andere 6 deugden wil ik niet ongenoemd laten, deze zijn moed, rechtvaardigheid, matigheid, geloof, hoop en liefde. Daar zijn geen zeven recepten voor geschreven, en er is ook al geen scheidslijn tussen de ene deugd en de andere. Als een kleurenpalet van de schilder, vloeit de ene deugd over in de ander. Ze vullen elkaar aan.

Zo is er **hoop** om de **moed** niet te verliezen en bestaat onder meer de **liefde** er om **de gerechtigheid** waar te maken en wil het **geloof** een aanmoediging zijn bij het oefenen in **verstandigheid**. Dat laatste staat vandaag centraal. De eerste vier deugden rechtvaardigheid, moed, verstandigheid, matigheid, worden ook wel de kardinale deugden genoemd, daarin kan men zich oefenen. De drie theologische deugden, geloof, hoop en liefde, gaan niet zozeer over wat mensen ervan terechtbrengen, maar dienen meer als een gave, als een geschenk. En zo mogen we vandaag oefenen -in deze godsdienstoefening- in de Prudentia, dat is lastig te vertalen, bijv. in bezonnenheid of –iets beter- verstandigheid.

Het woordje Prudent kennen we en doelt op voorzichtig, weloverwogen of behoedzaam.

Het is niet eenvoudig om dit ruime begrip zo maar eventjes uit te leggen, want het betreft de dagelijkse praktijk van het leven. Verstandigheid komt steeds weer terug op de vraag:

“wat is voor mij de beste manier om in déze situatie het goede te doen, de rekening houdend met de relaties waarin ik sta en met de verantwoordelijkheden die ik heb?

Soms zijn er ogenblikken waarin je acuut moet handelen. Dan blijkt vaak wie je bent en hoe je karakter is gevormd, maar meestal is er wel meer tijd om tot een beslissing te komen: “wat doe ik wel?” en “wat doe ik niet?” En om tot een verantwoorde keuze te komen is de deugd van de verstandigheid of bezonnenheid nodig.

Hoe kun je een juiste afweging maken en wat moet je vooral zien te vermijden? Dit laatste aspect drijft de verstandigheid een bepaalde kant uit, en herinnert ons eraan dat het in het oefenen van een deugd gaat om het vinden van het juiste midden. Verstandigheid die vooral mogelijke gevaren wil vermijden kan uitmonden in extreme voorzichtigheid die nauw grenst aan lafheid. Dat kan nauwelijks een deugd zijn.

Prudentia beoogt dus niet alleen het vermijden van gevaren.

Het hele leven brengt immers risico's met zich mee. Sommige risico's moet je nemen en sommige gevaren moet je trotseren. Zeker als er veel op het spel staat, bijv. de veiligheid van kinderen of iemand die bescherming nodig heeft.

Dat vraagt dus om een geoefende besluitvaardigheid.

Onderdeel van de verstandigheid is de kennis die je opdoet. Wie tot een verstandig besluit –of een verstandige keuze- wil komen, moet verstand van zaken hebben.

In de opvoeding van je kinderen is liefde alleen wel belangrijk, maar niet voldoende. Ook de factor Tijd is een belangrijk element bij de deugd verstandigheid, omdat verleden en toekomst meetellen in het heden. En tenslotte telt ook het geweten sterk mee bij het hanteren van deze deugd. Daarover straks meer.

Samenzang lied 413, vers 3 Grote God, wij loven U

Schriftlezing Genesis 39: 1-23 (2004 of BGT) *Jozef in Potifars huis*

39 1Jozef nu werd naar Egypte gebracht; en Potifar, een hoveling van Farao, de overste der lijfwacht, een Egyptenaar, kocht hem van de Ismaëlieten die hem daarheen gebracht hadden. 2En de Here was met Jozef, zodat hij een voorspoedig man werd, en hij woonde in het huis van zijn heer, de Egyptenaar. 3Toen zijn heer zag, dat de Here met hem was, en dat de Here alles wat hij ondernam onder zijn hand deed gelukken, 4won Jozef zijn genegenheid en hij mocht hem bedienen; hij stelde hem aan over zijn huis, en alles wat hij had, gaf hij in zijn hand. 5Van het ogenblik af, dat hij hem over zijn huis en over al wat hij bezat had aangesteld, zegende de Here het huis van de Egyptenaar om Jozefs wil: de zegen des Heren rustte op alles wat hij had, zowel in huis als op het veld. 6En hij liet al het zijne aan Jozef over, en met hem naast zich, bemoeide hij zich enkel met het brood dat hij at. Jozef nu was schoon van gestalte en schoon van uiterlijk.

7Hierna sloeg de vrouw van zijn heer haar ogen op Jozef, en zij zeide: Kom bij mij liggen. 8Maar hij weigerde en zeide tot de vrouw van zijn heer: Zie, mijn heer bemoeit zich, met mij naast zich, met niets van wat er in huis is, en alles wat hij heeft, heeft hij in mijn hand gegeven; 9niemand is in dit huis machtiger dan ik, en hij heeft mij niets onthouden dan alleen u, omdat gij zijn vrouw zijt; hoe zou ik dan dit grote kwaad doen en zondigen tegen God? 10En ofschoon zij dag aan dag tot Jozef sprak, voldeed hij niet aan haar wens bij haar te gaan liggen en omgang met haar te hebben. 11Op zekere dag kwam hij het huis binnen om zijn werk te verrichten, terwijl niemand van de huisgenoten daar in huis was. 12Toen greep zij hem bij zijn kleed en zeide: Kom bij mij liggen. Maar hij liet zijn kleed in haar hand achter, vluchtte en liep naar buiten.

13Toen zij nu zag, dat hij zijn kleed in haar hand achtergelaten had en naar buiten

gevlucht was, 14riep zij haar huisgenoten en zeide tot hen: Ziet toch, hij heeft ons een Hebreeuwse man gebracht opdat deze zijn spel met ons drijve; hij is bij mij gekomen om bij mij te liggen, maar ik heb met luider stem geroepen; 15en toen hij hoorde, dat ik mijn stem verhief en riep, liet hij zijn kleet bij mij achter, vluchtte en liep naar buiten. 16Daarop legde zij zijn kleet bij zich neer, totdat zijn heer thuiskwam.

17En zij sprak tot (Potifar aldus): Die Hebreeuwse slaaf, die gij ons gebracht hebt, is bij mij gekomen om zijn spel met mij te drijven. 18Maar toen ik mijn stem verhief en riep, heeft hij zijn kleet bij mij achtergelaten en is naar buiten gevlucht. 19Zodra zijn heer de woorden hoorde, die zijn vrouw tot hem sprak: zo en zo heeft uw slaaf mij gedaan, ontbrandde zijn toorn.

20En Jozefs heer greep hem en wierp hem in de gevangenis, de plaats waar de gevangenen van de koning gevangen zaten. Zo kwam hij daar in de gevangenis.

21En de Here was met Jozef; Hij bewees hem genade en deed hem de genegenheid van de overste der gevangenis winnen. 22Daarom vertrouwde de overste der gevangenis al de gevangenen die in de gevangenis waren, aan Jozef toe, en al wat daar te doen was, deed hij. 23De overste der gevangenis keek niet om naar iets dat hem was toevertrouwd, omdat de Here met hem was; en wat hij verrichtte, deed de Here gelukken.

Samenzang lied 313 vers 1 en 2 Een rijke schat aan wijsheid...

Overdenking

In de Bijbel lezen we veel over de wijsheid in het leven, en uit een diepgaande bestudering is gebleken dat de verhalen rondom de Bijbelse figuur Jozef veel trekken had van de wijsheidsliteratuur. Welke vertaling je ook leest, het raakt je gewoon!

Het is echt de moeite waard om het leven van Jozef tenminste een keer per jaar helemaal rustig te lezen, daar ook de tijd voor te nemen.

Het is een gedeelte uit de Bijbel met veel gevoel voor wat er in de menselijke ziel omgaat en daarom is het een zéér geschikt voorbeeld voor de deugd Verstandigheid.

Het heeft ook een dubbele laag: zoals **Jozef de lieveling** was van zijn vader Jacob, zo was het volk Israel Gods oogappel. Zo kreeg Jozef ook een kostbare veelkleurige mantel van zijn vader. Zijn broers waren bijzonder jaloers op verwende broertje

Dat heeft altijd iets dubbelzinnigs. Aan de ene zijde de vreugde om uitverkoren te zijn, en aan de andere zijde de zwaarte van de verantwoordelijkheid. Het was nooit bedoeld als voorrecht, wel als 'n opdracht. Zoals een Zegen aan het einde van deze dienst geen bonus is, maar het besef dat je aangewezen bent om in Gods naam het goede te doen.

De weg die Jozef gaat wordt een weg van hoogtepunten en dieptepunten. En Jozef moet op die weg de juiste maat leren ontdekken.

Vandaag beperken we ons tot enkele dieptepunten en hoogtepunten in het leven van Jozef.

En wanneer hij in de put zit, zullen zijn ogen opengaan. Hardhandig is zijn droomwereld verstoord en mocht hij nog aan een uit de hand gelopen grap hebben gedacht, op weg naar Egypte kon hij dat definitief uit zijn hoofd zetten.

De officier Potifar koopt hem als slaaf en misschien wel voor het eerst moet hij zwaar werk verrichten. Het werd een dieptepunt.

De Almachtige staat hem bij, zodat alles wat hij moet doen, hem redelijk af gaat. Hij mag zelfs in het huis werkzaam zijn en brengt het zo na verloop van tijd tot Potifar's persoonlijke bediende. Geloven in God is een grote kracht, maar wij mensen moeten zelf ontdekken wat onze weg is en wat daarbij verstandig is. De geleerde Albert Einstein zegt het zo: "Je kunt het leven op twee manier bekijken: 1 door NIET te geloven dat er wonderen bestaan 2. door te geloven dat ALLES een wonder is!" Dat maakt het wonderlijke Jozefverhaal ook zo menselijk en herkenbaar.

Vanuit zijn beschermde jeugd heeft Jozef nu volop deel gekregen aan de praktijk van het leven. Vanuit een gedroomd hoogtepunt is hij diep gevallen, maar daardoor ontdekt hij beter wie en hoe hij zelf staat in het leven. Als kind is hij in de put gedumpt en als jongeman komt hij er weer uit. Zodra hij zijn eerste dieptepunt heeft kunnen verwerken –de jaren tellen- wacht hem opnieuw een beproeving. En dat gaat dan op het pad van de liefde. De Bijbel is allesbehalve een preuts boek. En het is hier niet de bedoeling om van Jozef een brave jongeman te maken.

Het gaat om oneindig veel meer, want wat hier op het spel staat, is dat Jozef liefde leert koppelen verstandigheid. De vrouw van Potifar vindt hem aantrekkelijk en brengt hem in verwarring. Wat moet hij met deze aandacht? Hij zal zich gecompimenteerd voelen, maar wat moet hij er mee? Erop ingaan, hoe verleidelijk ook, het zal hem kortstondig genot geven, maar wat zal zijn meester dan zeggen. Er niet op ingaan en haar boosheid riskeren?

Jozef geeft zijn integriteit niet prijs. Hij blijft zichzelf. En houdt zich aan de loyaliteit naar zijn meester Potifar. Maar ook hier is een dubbele bodem.

Gaat Jozef op onbezonnen wijze de verleiding tegemoet of kiest hij –in de toekomst- voor een met zorg gekozen vrouw voor werkelijke eeuwigdurende liefde. Hij kiest dit laatste.

Jozef's loyaliteit naar Potifar komt hem duur te staan.

Potifar kiest voor de woorden van zijn vrouw-zonder-naam en Jozef belandt daarmee in de gevangenis. En dan lezen we:

21 En de Here was met Jozef; Hij bewees hem genade en deed hem de genegenheid van de overste der gevangenis winnen.

En hier zien we hoe dicht geloven en vertrouwen bij elkaar passen, een éénheid zijn. Hij geniet wederom het vertrouwen van de gevangenenbewaarder en krijgt opnieuw de leiding.

Je zou kunnen zeggen, waar Jozef komt, komt leven. Hoe komen nu Jozefs verstandigheid en wijsheid tot uiting? In onze tijd maakt de economie de dienst uit en met enig geluk blijft er geld en aandacht over voor welzijn en cultuur. In de Jozef-verhalen –en dat is ook typerend voor een groot deel van de Bijbel- overheerst een totaal ander beeld. Daar gaat 1. de schenker vóór de bakker 2. de wijn vóór het brood 3. de vreugde vóór het nut.

Leven is niet wat je verdient, maar wat je als mens nodig hebt en krijgt van je schepper.

Dat geschenk bepaald ook de omgang met elkaar. Je wordt bemind vóór dat je zelf beminnen kunt. Je wordt gedragen vóór dat je zelf iets bijdraagt.

Dát is wat Jozefs handelen kleur geeft en toont hoe hij de deugd van de

verstandigheid in de praktijk brengt. Wie zich daar over bezint, mag ontdekken dat Jozefs veelkleurige mantel ons allemaal past. Het leven is echter niet alleen krijgen. Liefde voor jezelf die niet gepaard gaat aan naastenliefde kan nooit leiden tot deze deugd.

Het getuigt van gebrek aan bezonnenheid, gebrek aan verstandigheid en vooral: het is niet menselijk. Waar het om gaat bij de deugd verstandigheid is de geest, de bezieling en het wezen waar het om gaat in ons leven. Het is de kern en de diepgang van het leven.

Amen

Muzikaal intermezzo

Open ruimte *delen met elkaar*

Gebeden Dankgebed en voorbeden/ **stil gebed/ Onze Vader**

Collecten

Samenzang slotlied 791 vers 1 t/m 6 Liefde, eenmaal uitgesproken...

Zegenbede

Samenzang lied "Vrede wens ik je toe..." uit Iona-bundel